

STM

Viite: lausuntopyyntö STM/449/2019

Setlementti Tampere ry:n lausunto Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu -raportista

Setlementti Tampere ry kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta antaa lausunto raporttiin **Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmän Työpaperiin 2/2019 Lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu – Nykytila ja kehittämissuhteet.**

Yhdistyksemme on työskennellyt lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden kanssa liki 20 vuoden ajan. Perheväkivaltaklinikalla olemme tehneet pariskuntien kanssa työtä 2000-luvun alusta alkaen. Annamme maksutonta matalan kynnyksen kriisiapua eri työmuodoissa. Väkivalta- ja kriisityön yksikköön kuuluu Perheväkivaltaklinikan lisäksi seksuaaliväkivaltaan ja kunniaväkivaltaan erikoistuneet tiimit. Tuotamme valtakunnallisen Nollalinjan palvelun (sopimus THL:n kanssa) ja koordinoimme Rikosuhripäivystyksen Sisä-Suomen aluetoimintaa. Kohtaamme lähisuhdeväkivallan kysymyksiä myös muissa työmuodoissamme, kuten esim. Tampereen Tyttöjen Talolla ja Naisten kansainvälisessä kohtaamispaikassa Naistarilla. Lausuntomme perustuu ennen kaikkea monivuotisesta asiakastyöstä karttuneeseen tietoon ja yhdistyksessämme työskentelevien väkivaltatyön ammattilaisten pohdintaan.

Yleistä

Setlementti Tampere on ottanut kantaa yhdessä muiden järjestöjen kanssa lähisuhdeväkivallan sovitteluun jo selvitystyöryhmän laatiman raportin valmisteluvaiheessa. Kannanotossa totesimme, että suhtaudumme kriittisesti lähisuhdeväkivallan sovitteluun, eikä sitä nyky muodossa tulisi jatkaa. Toistuva lähisuhdeväkivalta, lapsiin kohdistuvat rikokset ja seksuaalirikokset tulisi rajata sovittelun ulkopuolelle. Olemme edelleen tällä kannalla, eli lähisuhdeväkivaltaa ei tule sovittaa, elleivät kaikki Rikosuhripäivystyksen omassa kannanotossaan (2012, päivitetty 2017) esittämät reunaehdot täyty. Mielestämme Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyöryhmän työpaperissa 2/2019 ehdotetut toimenpiteet eivät takaa vielä riittävästi sitä, että kyseiset ehdot täyttyvät.

Lähisuhdeväkivallan kohdalla sovittelun lähtökohtana ei voi olla tasaveroisuus tai puolueettomuus, johon koko restoratiivisen oikeuden ja siten myös sovittelu ideologia ja käytännöt vahvasti nojaavat. Väkivallasta johtuen osapuolten kesken on väistämättä valtaepätasapainoa. Raportissa sivulla 18 kuvattu ihanne, jossa osapuolet kykenevät selvittämään asiat keskenään tasavertaisella dialogilla, ei toimi lähisuhdeväkivaltaa sisältävissä suhteissa: jos osapuolet tähän kykenisivät, heidän suhteessaan ei olisi alun perinkään tarvittu väkivaltaa keinona ratkoa erimielisyyksiä.

Raportissa tunnistetaan lähisuhdeväkivaltaan liittyvä väkivallan kehä, jossa hyvittely, katuminen ja väkivalta vuorottelevat. On iso riski siihen, että sovittelu vahvistaa tätä kehää ja väkivallan tekijän ajatusta siitä, että katamalla ja hyvittämällä teon sen riski pienenee – tämä harvoin riittää väkivallan loppumiseen vaan on osa väkivallan dynamiikkaa. Kuten järjestöjen kannanotossa totesimme, tutkimusten mukaan sovittelu tai

sen kaltaiset yksittäiset kohtaamiset eivät ole tehokkaita muutoksen aikaansaamiseksi eivätkä saa väkivaltaa loppumaan.

Asiakkaillamme on säännöllisesti sama kokemus kuin mihin tulokseen raportin tutkimusosiossa saadut havainnot viittaavat (s. 32): erillistapaamisia ei aina järjestetä ja tukihenkilö ei saa olla sovittelussa mukana. Myös toistuvaa tai hyvin vakavaa väkivaltaa on soviteltu - esimerkiksi sellaista tapausta oli soviteltu alueellamme, jossa mies on ollut tulossa pariskunnan kotona puukon kanssa wc:n ovesta läpi, kun puoliso on paennut sinne, mutta poliisit ehtivät tulla väliin juuri kun hän hajotti oven, ja suhteessa oli ollut väkivaltaa ollut aiemminkin. Tässä tapauksessa uhri kertoi myöntyneensä sovitteluun, koska hänkin halusi välttää rikosprosessin, jotta selviäisi vähemmällä seurauksilla tekijän taholta. Tekijät tietävät usein sen, että sovittelu voi olla keino välttää oikeuteen meno ja tuomio, ja se voi olla motiivi myöntää teko viranomaiselle päästäkseen sovitteluun. Koska muuta rangaistusta ei tule, motivaatio muutokseen voi lopahtaa sovittelun jälkeen, ja näin itse väkivaltaongelma ei muutu.

Raportin toimenpiteissä yhtenä tavoitteena on, että sovittelijat pystyvät arvioimaan paremmin riskiryhmät (esim. persoonallisuushäiriöiset ja manipuloivat henkilöt, tai kunniaan liittyvä väkivalta), mutta koska sovittelijoilta ei toimenpide-ehdotuksissa vaadita edelleenkään ammattitaitoa, miten tällainen tunnistaminen voi tapahtua vapaaehtoisilta, kun se on ammattilaisillekin haastavaa? Katsomme, että riskiryhmien tunnistamiseen päästään vain vaatimalla sovittelijoilta ammattitaitoa, pelkkä lisäkoulutus ei sitä tuo.

Pidämme isona ongelmana sitä, että sovittelun myötä syyte jätetään nykyään useimmiten nostamatta – tätä perustelimme tarkemmin jo aiemmassa kannanotossa. Tämä voi olla myös pariskunnan toive, mutta se ei välttämättä johda väkivallan loppumiseen, koska tällöin paine muuttaa käytöstä poistuu tekijältä. Tekijän on edullista myöntää tekonsa, koska soviteluun päästyään hän voi välttää rangaistuksen. Kun sovittelussa vielä harvoin sovitaan mainittavista korvauksista, eikä sopimuksia aineiston perusteella edes seurata kuin viidenosassa tapauksista, on sovittelu tekijälle kätevä tapa selvitä teoista ilman muuta seurausta ja jatkaa entiseen malliin. Sellaista tunne- ja muutostyöskentelyä, joka lopettaisi väkivallan, ei meidän pitkän kokemuksemme mukaan voi tapahtua parissa tapaamisessa.

Täsmennetyt kommenttimme ja kehittämisehdotuksemme

Yleiset kommenttimme sovittelun kehittämisehdotuksiin:

- Kohdista 1-3 olemme samaa mieltä, jos lähisuhdeväkivallan sovittelua aiotaan jatkaa.
- Toimenpiteisiin tulee lisätä väkivallan tekijälle kohdentuvia toimia, ne puuttuvat nyt suurelta osin. Myös tekijälle on annettava tietoa auttavista tahoista ja motivoitava häntä muutostyöskentelyn jatkamiseen. Sovittelusopimuksessa olisi paljon tehokkaampaa olla tekijän sitoutuminen avun hakemiseen kuin anteeksipyyntö ja lupaus, ettei väkivalta toistu.
- Kunniaan liittyvässä väkivallassa tapauksia ei tulisi sovittaa, ellei sovittelutoimisto ole tiiviissä yhteistyössä niiden järjestöjen kanssa, joilla on tästä väkivallan muodosta erityisosaamista. Sovittelijoiden osaaminen ei riitä tähän erityisalueeseen, eikä ole helposti lisäkoulutuksellakaan hankittavissa.
- STM:n työryhmään tulee kutsua mukaan myös sellaisia järjestötoimijoita, jotka ovat erikoistuneet lähisuhdeväkivaltaan ja joissa työskennellään myös pariskuntien tai tekijöiden kanssa, ei ainoastaan uhrien. Näillä on paras osaaminen ja kokemus sen arvioimiseen, mitkä

28.2.2019

tapaukset soveltuvat sovitteluun, mitä sovittelijoilta edellytetään ja miten sovittelu voi oikeasti toimia väkivallan ehkäisyn välineenä.

- Sovittelutoimistojen yhteistyötä väkivaltaan erikoistuneiden toimijoiden kanssa pitää tiivistää. Ei riitä, että ollaan yhteistyössä paikallisissa verkostoissa, vaan yhteistyötä pitää lisätä myös asiakastapausten hoitamisessa: konsultointia, moniammatillisen verkoston hyödyntämistä, ja sovitteluistuntoja pitäisi myös avata enemmän muiden ammattilaisten/ tukihenkilöiden osallistumiselle. Nyt sovitteluistunnot haluttu pitää liian suljettuina ulkopuolisilta.
- Katsomme, että lähisuhdeväkivallan sovittelun tulisi olla ammattityötä. Jos sitä tekevät jatkossakin vapaaehtoistyöntekijät, heiltä tulee vaatia sosiaali- tai terveydenhuollon tai vastaavan alan ammattitaustaa. Pelkkä lisäkoulutus ei auta, jos pohjaa sille ei ole.

Pohdintaa ja kommenttimme tarkempiin kehittämisehdotuksiin:

1. 2) Esitutkimateriaali lähetetään sovitteluun vain, jos asianosaiset antavat siihen luvan - entä jos he eivät anna, eikö se kerro samalla tapauksesta jotain oleellista? Voivatko sovittelun edellytykset silloin täytyä, jos sovittelu ei saa tietoa mitä tutkinnassa on selvinnyt eli edes olemassa olevia faktoja?

2. 3) Lisäisimme konkreettisenä toimenä tähän kohtaan, että palveluohjaus ei riitä, vaan yhteistyötä (konsultointia ja yhdessä tehtyä arviointia) on syytä tehdä tiiviimmin osassa lähisuhdeväkivaltatapauksia, jotta arviointi tapahtuisi aidosti moniammatillisesti eikä vain yhden toimijan näkökulmasta, koska tällä ei ole välttämättä kaikkea tietoa tapauksesta.

Palveluohjauksen toteutumista voitaisiin tehostaa sillä, että sovittelusopimukseen kirjataan nykyistä useammin lupaus hakea apua väkivaltaiseen käytökseen/ väkivaltakokemuksen käsittelyyn, ja sen toteutumista myös seurataan seurannassa. Tämä ehkäisisi tulevia väkivallan tekoja tehokkaammin kuin pelkkä anteeksipyyntö ja lupaus, että teko ei toistu.

4) Riskiryhmien tunnistamisen apuna pitäisi käyttää myös väkivaltatyön ammattilaisia sovittelun ulkopuolelta. Kunniaan liittyvää väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa sisältäviä lähisuhdeväkivaltatapauksia ei tule sovittaa ilman tiivistä yhteistyötä näiden väkivaltamuotojen kanssa työskentelevien erityisasiantuntijoiden kanssa

5) Osapuolten (sekä uhrin että tekijän) pitäisi voida ottaa sovitteluun mukaan tukihenkilö (ammattilainen tai koulutettu vapaaehtoinen) aina niin halutessaan, ja siihen tulisi myös rohkaista.

9) Viimeinen kohta: jos sopimukseen kirjatut asiat eivät ole toteutuneet, siitä pitäisi seurata automaattisesti asian eteneminen uudelleen syyteharkintaan, vaikka asiasta olisi jo tehty syyttämättäjäätämispäätös. Toisin sanoen, syyttäjä ei saisi tehdä syyttämättäjäätämispäätöstä sovitellusta tapauksesta ennen kuin sopimuksen seuranta on tehty ja syyttäjä saa sovittelutoimistosta tiedon, onko sopimus pitänyt. Tai vaihtoehtoisesti tulisi tehdä mahdolliseksi tehdä ehdollinen syyttämättäjäätämispäätös, jossa ehtona on sovittelusopimuksen toteutuminen.

Tampereella 28.2.2019

Mervi Janhunen-Ruusuvuori
toiminnanjohtaja